

О. І. Лайко

Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України,
відділ міжрегіонального економічного розвитку
Українського Причорномор'я

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ

© Лайко О. І., 2016

Розглянуто концептуальні засади регулювання стану інституціонального забезпечення інвестиційної діяльності, які містять ідейну основу щодо забезпечення сталого і життєздатного розвитку інвестиційної системи та комплекс механізмів і заходів, які передбачають прямий та непрямий вплив економічного, організаційного, інформаційного характеру, які, окрім залучення та сприяння відтворенню капіталу, забезпечують формування інституціонального середовища, інвестиційного іміджу громади.

Ключові слова: інституціональне інвестування, інвестиційна привабливість, сприятливе інституціональне середовище.

O. Layko

Institute of Market Problems and
Economic and Ecological Research of NASU

CONCEPTUAL FRAMEWORK OF ENSURING OF FAVORABLE INSTITUTIONAL INVESTMENT ENVIRONMENT OF REGIONS

© Layko O., 2016

It is considered in the article the conceptual framework of regulation of the institutional environment of investment processes, which include the ideological basis for the sustainable and viable development of investment system and complex mechanisms and measures that are to be practically implemented in order to achieve the objectives which are set out in the list of conceptual problems: maximization of volumes of new investments, stimulation of the reproduction of capital, which already works in the economic system of the country and regions. Conceptual trends provide a favorable institutional environment for investment process in Ukraine and its regions and include direct and indirect measures of the stimulating of domestic and foreign investments. Such measures should be characterized by vitality, that exert a positive stimulatory effect even after the termination of their direct action. It is applied in this issue the experience of use of various tools of the stimulation of investments, which took place during the creation of free and special economic zones on the territory of the Ukrainian Black Sea and it is discovered that their main drawback is the low viability, i.e. tax and other economic incentives that can stimulate attraction of investments for the duration of their direct action cause to no significant changes in the institutional environment and the outflow of financial capital occurs immediately after the abolition of privileges.

It is proposed the conceptually economic regulators of investment activity, which apply high short and medium-term performance and can encourage investment in the economic system of separate territories, regions and countries, they also complement institutional regulation and the promotion of investments. Among these measures there are proposed the stimulants with organizational and informational nature in the form of permanent information support of investors, and the formation of investment brand of the regions, due to the providing of organizational support at the stage of launching of investment projects. All the measures that are mentioned in the article are to be used to ensure the formation of a positive business image of area, or region that actually causes to be particularly relevant in the context a voluntary association of local communities.

The organizational and economic mechanism of stimulation of investment activities, which include measures of capitalization of information, consultation, permitting support of the project at an early stage with further investor's participation in the provision of financial support of the territorial community that is to be based on signed investment agreement.

Key words: institutional investment, investment attractiveness, favorable institutional environment.

Постановка проблеми

У сучасних умовах зарахування суб'єктів господарювання до міжнародного економічного обміну та в умовах участі в інтеграційних процесах національного, регіонального рівня, питання інституціонального забезпечення постає особливо гостро через виникнення нових викликів, формальних та неформальних неузгодженостей та створення нового типу взаємовідносин, наприклад, у межах об'єднаних територіальних громад. Також існує необхідність підтримки ділової активності суб'єктів господарювання на базовому, регіональному рівнях через активізацію інвестиційної, інноваційної діяльності в стратегічно важливих видах економічної діяльності за допомогою стимуляторів прямого, непрямого способу дії і організаційних механізмів, які сприяють становленню сприятливого для економічного розвитку регіонів інституціонального середовища.

Реалізація інвестиційних проектів та можливості участі в інвестуванні суб'єктів господарювання залежать від стану інституціонального середовища. Головною проблемою для провадження інвестиційної діяльності є низька якість її інституціонального забезпечення, про що свідчать результати попередніх досліджень [1], а також дані міжнародних рейтингів [2]. Також виникають нові умови та типи взаємовідносин, пов'язані з добровільним об'єднанням територіальних громад, і це потребує побудови нового інституціонального забезпечення, яке б надавало змогу ефективно реалізувати можливості та інвестиційний потенціал територіальних громад. Так, реформації податкової та бюджетної систем, пов'язані з добровільним об'єднанням територіальних громад, призвели до появи нових фінансових бюджетних ресурсів, використання яких несе нові можливості для інвестиційного розвитку, однак належного інституціонального забезпечення для ефективного управління вони ще не сформували. Не визначені концептуальні напрямки формування інституціонального середовища для провадження інвестиційної діяльності територіями в нових умовах, однак такий загальний концептуальний підхід є необхідним, оскільки даватиме змогу запобігти багатьом колізіям, неузгодженостям і раціонально використовувати наявні інвестиційні ресурси і можливості.

Початковим етапом на шляху розроблення і реалізації комплексної стратегії забезпечення сприятливого інституціонального середовища інвестиційної діяльності регіонів є формування концептуальних засад, які визначатимуть ідеологію подальшого регуляторного процесу і перелік актуальних механізмів і заходів. Ідеологічною основою концептуального підходу до формування сприятливого інституціонального середовища є забезпечення життєздатності та сталості економічного розвитку, а також збалансованості розвитку в економічному, соціальному та екологічному вимірах. Основним завданням, яке має виконуватись регуляторними механізмами – це тривалість ефекту не тільки під час дії прямих та непрямих регуляторів, але і завдяки змінам інституціонального середовища, що даватиме можливість залучати інвестиційні ресурси на умовах

особливого режиму отримання економічних вигід з одночасним формуванням інвестиційного, ділового іміджу територій.

Суттєвий вплив на економічний розвиток та на залучення капіталу справляють інтеграційні процеси, які вважаємо за необхідне розглядати і досліджувати в багаторівневому аспекті, оскільки наявні не лише процеси включення до економічної спільноти ЄС, але і процес добровільного об'єднання громад, який також можна вважати підвидом інтеграційної активності, оскільки відбувається сполучення територій за ознаками досягнення більших вигід соціально-економічного характеру.

Очікувані результати досліджень у вигляді концептуальних засад, прикладних рекомендацій, механізмів і заходів щодо забезпечення активного та ефективного економічного розвитку регіонів Українського Причорномор'я відповідають завданням, цілям та чинникам внутрішньої та зовнішньої політики, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, Законах України "Про засади державної регіональної політики" та "Про добровільне об'єднання територіальних громад".

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тематика інституціонального забезпечення економічного розвитку була і є актуальною, оскільки сфера економічних взаємовідносин є гуманітарною і в найбільшому ступені залежить від факторів інституціонального характеру. Класичні аспекти формування інституціонального забезпечення для суб'єктів економічної діяльності визначені в роботах таких вчених: Т. Веблен, Дж. Коммонс, Р. Коуз, Д. Норт, Ф. Фукуяма, які розкривають сутність впливу нормативно-правових, неформальних, гуманітарних, соціо-психологічних факторів на економічний розвиток на макро-, мезо- і мікрорівнях, однак значущість таких положень у теперішній час не зменшується. В останніх дослідженнях і публікаціях з теми інституціонального забезпечення регіонального економічного розвитку розглядаються питання:

– визначення ефективності регіональної політики та інституційного забезпечення її реалізації в умовах децентралізації влади та обрання вектору інтеграції (С. Л. Шульц, С. Й. Вовканич, М. В. Максимчук [3]);

– визначення методологічних основ та напрямів реформування адміністративно-територіального устрою України (В. С. Кравців [4]);

– визначення фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування, на прикладі Карпатського регіону (І. З. Сторонянська [3]);

– визначення складових підвищення конкурентоспроможності промисловості регіону в умовах вільної торгівлі між Україною і ЄС, на прикладі Західних регіонів України (С. О. Ішук [5]).

Питання соціально-економічного розвитку регіонів в аспекті проведення їхньої капіталізації, використання інвестиційно-інноваційних важелів стимулювання економічного розвитку Українського Причорномор'я викладені в роботах Б. В. Буркинського [6, 7], В. Ф. Горячука [6], О. І. Лайка [7], В. М. Осипова та О. А. Єрмакової [8]. Однак умови ведення господарської діяльності та вимоги до інституціонального забезпечення розвитку регіонів постійно змінюються і вимагають новий прикладних механізмів і заходів стимулювання ділової активності, які повинні характеризуватись комплексністю і життєздатністю.

Постановка цілей

Основною метою цієї статті є визначення концептуальних засад формування сприятливого інституціонального середовища для активізації інвестиційного розвитку регіонів, на прикладі Українського Причорномор'я, в аспекті багаторівневої інтеграції у вимірах територіальних громад, регіонів, міжрегіональних, національних та глобальних утворень, та в контексті забезпечення життєздатності господарських систем та інвестиційних проектів. Обґрунтування заходів інституціонального сприяння інвестиційного розвитку регіонів, обчислення результативності можливих варіантів активізації інвестиційної діяльності пропонується здійснювати на прикладі регіонів Українського Причорномор'я, оскільки ця територія характеризується суттєвим інтеграційним потенціалом та сприятливими передумовами для активізації інвестиційної діяльності

завдяки географічному розташуванню, інфраструктурній забезпеченості, концентрації фінансових та матеріальних ресурсів.

Для визначення комплексної інституціональної концепції сприяння інвестиційному розвитку регіонів, на прикладі Українського Причорномор'я необхідним є вирішення таких завдань:

- обґрунтувати роль та значущість інституціонального середовища як основи для економічного та інвестиційного розвитку регіонів;
- визначити актуальні напрямки інституціоналізації інвестиційного процесу в економіці регіонів, в контексті їхньої багаторівневої інтеграції, з урахуванням європейських ініціатив та процесу добровільного об'єднання територіальних громад;
- обґрунтувати вплив низького ступеня сприятливості інституціонального середовища інвестиційної діяльності на регіональному рівні як одного з головних чинників, що призвели до кількісної недостатності та якісної неефективності капіталовкладень у регіонах України;
- запропонувати стратегічні вектори формування сприятливого інституціонального середовища для активізації інвестиційного розвитку регіонів;
- сформулювати концептуальний підхід до формування сприятливого інституціонального середовища щодо провадження інвестиційної діяльності в регіонах, з урахуванням головної мети, ідеї та заходів і механізмів стимулювання інвестиційної діяльності;
- окреслити комплекс заходів і прямих та непрямих механізмів впливу з економічною, організаційною, інформаційною сутністю дії, які мають сприяти активізації інвестиційної діяльності в регіонах, на прикладі Українського Причорномор'я.

Виклад основного матеріалу

Інвестиційна активність в Україні та її регіонах є недостатньою для забезпечення належного рівня відтворення капіталу, який вже функціонує в реальному секторі економіки, про що свідчать результати проведених раніше досліджень [1, 7] та дані публікацій фахівців у цьому питанні [6, 4].

Одним з основних чинників, які визначають успішність ведення бізнесу інвесторами в Україні, є стан інституціонального середовища, причому ця детермінанта спричинює негативний вплив і є чинником ризику для інвесторів. Так, за даними Держкомпідприємництва [9], серед негативних дестимулювальних чинників, які мають найбільший вплив на прийняття рішення інвесторів щодо здійснення капіталовкладень в економіку України є явища й інституціональні обставини.

Стан інституціонального середовища визначає спроможність економічної системи країни, регіону або території до провадження ефективної господарської діяльності, можливість бути ефективним суб'єктом економічних відносин і забезпечувати сприятливе середовище для ведення бізнесу, що є особливо актуальним у сучасних умовах активної участі в інтеграційних процесах. Відсутність системного поєднання факторів розвитку бізнесу за різними складовими у вигляді інституціонального забезпечення є визначальною проблемою, яку відзначають інвестори, що працюють в Україні. Внаслідок низької якості інституціонального забезпечення для провадження інвестиційної діяльності в Україні виникає проблема кількісної недостатності інвестицій, низької якості та структурної неефективності капіталовкладень. Так, за даними Державної служби статистики України, щорічний приріст капітальних інвестицій в економіку України становить близько 250 млрд грн (табл. 1), тоді як величина капіталовкладень в економічний розвиток країни, необхідна для оновлення та модернізації інфраструктури і виробничого комплексу становить не менше ніж 2 трлн дол. США [1, 7].

Для сучасного інвестиційного процесу в Україні та в її регіонах характерними є сталість структури джерел формування ресурсів для капітального інвестування та відсутність диверсифікації та стремління до модернізації процесу капіталовкладень, вираженого у вигляді реальної економічної політики, уособленої за допомогою комплексу законодавчих документів. Головним джерелом поповнення інвестиційних ресурсів для економічного розвитку країни є власні ресурси підприємств і організацій, причому питома вага такого джерела фінансових ресурсів для інвестування постійно зростає, що спричинено наслідками світової і внутрішньої фінансової кризи.

Таблиця 1

Динаміка і структура джерел здійснення капітальних інвестицій в економіці України

Капітальні інвестиції	2010		2012		2014		2015	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Усього	180,6		273,3		219,4		273,1	
зокрема за рахунок								
коштів державного бюджету	10,2	5,6	16,3	6	2,7	1,2	6,9	2,5
коштів місцевих бюджетів	5,7	3,2	8,6	3,1	5,9	2,7	14,3	5,2
власних коштів підприємств та організацій	111,4	61,7	171,2	62,6	154,6	70,5	184,4	67,5
кредитів банків та інших позик	22,9	12,7	39,7	14,5	21,7	9,9	20,7	7,6
коштів іноземних інвесторів	3,7	2	4,9	1,8	5,6	2,6	8,2	3
коштів населення на будівництво житла	18,9	10,5	22,6	8,3	22,1	10,1	32	11,7
інших джерел фінансування	7,8	4,3	10	3,7	6,7	3,1	6,7	2,5

Укладено за даними Державної служби статистики України [10]

Низький ступінь використання банківських кредитних коштів, ресурсів фінансових установ, іноземних інвестицій є наслідком макроекономічних перетворень і результатом глобалізаційного впливу, і вирішення такої проблеми лежить у площині державної інвестиційної економічної політики. Водночас на регіональному рівні має місце практично ідентичний комплекс проблем з однобічністю та кількісною неспроможністю інвестиційного процесу (табл. 2).

Таблиця 2

Структура джерел здійснення капітальних інвестицій в економіці Українського Причорномор'я в 2015 році

Капітальні інвестиції всього,	Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
	9983,5	100	5989,9	100	3107,4	100
зокрема за рахунок			0		0	
коштів державного бюджету	276	2,8	90,3	1,5	91,7	3
коштів місцевих бюджетів	998,5	10	300,2	5	322,7	10,4
власних коштів підприємств та організацій	6379,9	63,9	3700,6	61,8	2178,1	70,1
кредитів банків та інших позик	1227,7	12,3	1403,1	23,4	151,2	4,9
коштів іноземних інвесторів	6,6	0,1	0,0001	0	0,0003	0
коштів населення на будівництво житла	970,2	9,7	395,1	6,6	260,3	8,4
інших джерел фінансування	124,7	1,2	100,6	1,7	19,1	0,6

Укладено за даними Державної служби статистики Одеської [11], Миколаївської [12] та Херсонської [13] областей

В умовах економічної інтеграції до європейського простору, а також під впливом процесів добровільного об'єднання громад та децентралізації влади виникають потреба та реальні можливості щодо надання економічних повноважень з формування сприятливого інституціонального середовища для забезпечення активного соціально-економічного розвитку територій. Можливості щодо отримання економічних повноважень та набуття об'єднаними громадами ознак суб'єктів господарювання та суб'єктів економічної політики вже визначені в Законі України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", однак сприятливе інституціональне забезпечення для реалізації наданих повноважень наразі не сформовано, а також чітко не визначені ознаки і принципи сприятливості та ефективності, а також механізми і заходи вдосконалення інституціонального середовища в контексті новітніх викликів багаторівневої інтеграції, зокрема на базовому рівні.

Інституціональне середовище необхідно досліджувати в комплексному вимірі за такими складовими, як формальна та неформальна, а також за економічними, соціальними та бюджетними аспектами ефективності, оскільки, окрім нормативно-правового середовища та порядку роботи офіційних інститутів, що визначають стан забезпечення економічного розвитку регіонів та територіальних громад, потужний вплив мають неформальні чинники та інституціональне середовище у вигляді суспільних норм та взаємовідносин членів територіальних громад. Результати попередніх досліджень [1] свідчать про наявність ініціативи з боку населення та суб'єктів господарювання щодо забезпечення соціально-економічного розвитку територій та інфраструктури, формування сприятливого бізнес-середовища та підвищення рівня добробуту. Так, на територіях деяких об'єднаних громад Українського Причорномор'я сформовані фонди добровільної допомоги і сприяння соціальному захисту населення за рахунок внесків суб'єктів господарювання, які провадять діяльність на території громад, представники бізнесу провадять заходи щодо залучення капіталу та підвищення інвестиційної привабливості територій, однак систематизацію і комплексне представлення інституціонального забезпечення економічного розвитку територій не сформовано, тому необхідними є розроблення концептуальних і методологічних засад формування інституціонального середовища, методичних основ оцінки його стану та визначення шляхів і прикладних механізмів формування сприятливого інституціонального середовища розвитку регіонів в аспекті багаторівневої інтеграції та в контексті забезпечення життєздатності господарських систем та інвестиційних проектів.

Структуру і якість інституціонального забезпечення необхідно визначати комплексно, тому в основу методичного підходу до оцінювання сприятливості та якості інституціонального забезпечення має бути покладено концепцію збалансованості розвитку території в економічному, соціальному та бюджетному вимірах, а також пропонується формалізувати якісні складові сприятливості інституціонального забезпечення і визначити якість інституціонального середовища в сфері господарювання на рівні територіальних громад Українського Причорномор'я. Методичний підхід до оцінки сприятливості інституціонального середовища територій має ґрунтуватись на репрезентативній кількості актуальних показників і стати складовою методології та методики зі стратегування соціально-економічного розвитку територій базового рівня з урахуванням різнорівневого інтеграційного аспекту.

Інтеграційні процеси відбуваються та зазнають особливої активізації у разі добровільного об'єднання територіальних громад, однак виникає необхідність формування сприятливого інституціонального середовища, здатного забезпечити умови ефективного включення в господарські зв'язки і створення передумов для тривалого життєздатного розвитку на засадах компліментарного включення територій до процесу економічного обміну. Питання формування сприятливого інвестиційного або ділового клімату вбачається нам одним з ключових і полягає в створенні інституціонального оточення з високим ступенем комфортності умов ведення господарської діяльності на основі створення середовища, в якому відбувається швидке та ефективне відтворення капіталу, що стимулює залучення нових інвестицій, впровадження інноваційних технологій. Основним інструментом формування сприятливого інституціонального середовища для забезпечення розвитку регіону є заходи нормативно-правового, організаційного, економічного, фінансового типу з прямим або непрямым впливом, дія яких має сприяти активізації соціально-економічного розвитку регіонів, а також забезпечити стійкість стимулювального ефекту у вигляді життєздатності інвестиційних проектів за допомогою сформованих організаційних підходів, правил, умов ефективного використання наявних ресурсів територій. Прикладні механізми формування сприятливого інституціонального середовища економічного розвитку регіонів охоплюють заходи, сполучення і порядок використання яких визначаються на основі проведення стратегування розвитку територіальних громад.

Комплекс регуляторних заходів та механізмів, які вже застосовувались в Україні і, зокрема, в Причорномор'ї містить важелі, що створюють спеціальний режим ведення господарської діяльності і цим сприяють залученню капіталу. Такі заходи потребують спеціального обмеженого середовища – територій вільних (спеціальних) економічних зон. Такими вільними економічними зонами на

території Українського Причорномор'я є “Рені” і “Порто-франко”, які формально діють до теперішнього часу, але реального економічного ефекту вони вже не приносять, як і не змогли сприяти інвестиційному зростанню територій з моменту створення таких СЕЗ [14, 15], оскільки очікуваних обсягів капіталовкладень у ці території досягти не вдалось і притік капіталу мав місце лише завдяки дії податкових пільг. Після скасування пільгового режиму оподаткування почалось вилучення капіталу та скорочення інвестиційної діяльності, що пояснюється відсутністю ефективного інституціонального середовища. Так, динаміка капітальних інвестицій на території спеціальних економічних зон “Рені” і “Порто-франко” характеризується ривкоподібністю, але має чітку тенденцію до зниження обсягів економічної активності відразу після скасування податкових стимулюючих пільг, а саме: з 2000 року до 2005 року було залучено 22749,8 тис. грн інвестиційних ресурсів, тобто, в середньому, 4,5 млн грн на рік, що для регіону Українського Причорномор'я та, навіть м. Одеси, не є суттєвою величиною капіталовкладень. Але вже з 2005 року, з моменту скасування податкових пільг, величина капітальних інвестицій впала до 761 тис. грн, а потім розпочалось незначне збільшення обсягів залучених інвестицій [16]. Статистичні дані свідчать про тривалість регуляторного ефекту від створення спеціальних економічних зон лише протягом терміну безпосередньої дії податкових пільг, через що втрачає бюджет через недоотримання податків і зборів, а ефект життєздатності від цього фактично відсутній, оскільки інституціональне середовище не зазнає істотних змін і неекономічні організаційні важелі підтримки, які б формували сприятливий діловий клімат не застосовуються.

Тому для формування ефективного інституціонального середовища в інвестиційній сфері ми пропонуємо комплексне поєднання економічних та неекономічних механізмів і заходів регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні (рис. 1). Економічні заходи сприятимуть порівняно швидкому залученню капіталовкладень та інвесторів на території базового рівня та регіонів, а неекономічні організаційні регулятори сприятимуть формуванню позитивного ділового іміджу, або навіть інвестиційного бренду цих територій. Підвищення ступеня комфортності роботи інвестора на певній території є потужним психологічно-поведінковим фактором, здатним утримувати капітали в економіці регіону і справляти позитивний вплив на процес прийняття інвестиційних рішень власниками капіталу на користь економіки цієї території. За наявності стабільних умов господарювання, як свідчать результати досліджень наслідків світової фінансової кризи [1, 7], власники фінансового капіталу в умовах невпевненості надають перевагу інвестиціям у вже перевірені економічні системи і території з перевіреним інвестиційним брендом та сприятливим бізнес-середовищем.

Здатність території залишатись інвестиційно привабливою навіть без наявних прямих та непрямих економічних стимулів і є уособленням принципу життєздатності регуляторного механізму зі встановлення сприятливого інституціонального середовища для інвестиційного розвитку економіки регіону.

Стратегічні напрями реалізації основної концептуальної ідеї регулювання інституціонального забезпечення інвестиційної діяльності в регіоні, а саме – активізації капіталовкладень у соціально-економічний розвиток території на засадах збалансованості та життєздатності, визначаються переліком основних завдань і проблем, які виникають у регіонах, на прикладі Українського Причорномор'я, а також обґрунтовуються ефективною структурою інституціонального середовища, яка є необхідною для досягнення соціально-економічного зростання. Так, вирішення потребують актуальні проблеми включення в інтеграційні процеси на засадах активізації інвестиційної діяльності та провадження європейської інноваційної політики, провадження планування і стратегування розвитку територій у багаторівневому вимірі та формування адекватного методичного забезпечення для проведення стратегування, формування інституціонального забезпечення для участі територій на правах повноцінних суб'єктів у процесах міжнародного економічного обміну.

Для реалізації намічених стратегічних напрямів формування сприятливого інституціонального середовища інвестиційного розвитку територій необхідним є впровадження механізмів прямої та непрямой дії, а також неекономічного стимулювання капіталовкладень.

Рис. 1. Концептуальна схема забезпечення формування сприятливого інституціонального середовища інвестиційної діяльності в регіоні [розробка автора]

Згідно з запропонованою концептуальною схемою реалізація механізмів прямого та непрямого стимулювання інвестиційної діяльності має відбуватись за допомогою заходів економічного регулювання, податкового впливу, в сфері політики дозвільної системи тощо. Для їхньої повноцінної реалізації потрібною є наявність відповідних повноважень у самих регіонів або територіальних громад, як це практикують у країнах ЄС. Як непрямі державні економічні регулятори пропонуємо використовувати податки і збори, особливо ті, стосовно яких територіальна громада має відповідні повноваження щодо управління базою оподаткування, ставками і порядками адміністрування. У цьому аспекті інструментом регулювання інвестиційної активності можуть бути єдиний податок на доходи підприємців, фіксований сільськогосподарський податок, податок на доходи фізичних осіб, акцизний, екологічний та інші податки. Також непрямим заходом впливу може бути інструмент державного інвестування в якості гаранта та ініціатора приватних капіталовкладень, а також з цією метою можна використовувати регіональні угоди.

Серед організаційних заходів неекономічного впливу варто виділити інструменти інституціональної співпраці з інвесторами, створення законодавчого обґрунтування та забезпечення ефективного функціонування ініціативних фондів розвитку територій, сформованих суб'єктами господарювання, які провадять діяльність на території громад. Інституціоналізація інструменту державної участі в капіталі інвестиційних проектів зробить можливою імплементацію схеми державно-приватного партнерства, яка передбачає отримання суб'єктом господарювання початкової підтримки, задля реалізації інвестиційного проекту, з подальшим відрахуванням частини прибутку на забезпечення розвитку територіальної громади.

Висновки

1. Інституціональне забезпечення для активізації соціально-економічного розвитку територій, передбачає як загальні концептуально-теоретичні складові, так і конкретні заходи стимулювання капіталовкладень, реалізації інноваційних проектів, імплементації кращих європейських практик провадження інвестиційної діяльності, використання державних ресурсів для ініціації приватних капіталовкладень, розроблення методичних рекомендацій з проведення стратегування розвитку територій, закріплення статусу суб'єкта економічних відносин за регіонами та територіями базового рівня, що даватиме їм змогу формувати власний діловий імідж та бренд території на інституціонально-закріплених засадах.

2. Формування сприятливого інституціонального середовища повинно відбуватись на основі комплексного поєднання заходів швидкого прямого та непрямого впливу з інструментами організаційного забезпечення і формування ділового іміджу. Податкові стимулятори, як одні з найпотужніших і найдієвіших у прямому економічному відношенні, інші прямі та непрямі економічні стимулятори створюють економічно вигідні умови для забезпечення активізації капіталовкладень, а організаційно-інституціональні – формують системи норм і правил, утворюють нематеріальну основу для формування позитивного іміджу територій, якими можуть вважатись території проживання громад в аспекті їхньої участі в інтеграційних процесах на базовому рівні, на рівні формування об'єднаних громад, на рівні регіонів, міжрегіональних утворень, на національному та глобальному рівні.

3. Прикладні механізми та заходи забезпечення сприятливого інституціонального середовища соціально-економічного розвитку на рівні територіальних громад передбачено практично реалізувати на прикладі регіонів та об'єднаних територіальних громад, оскільки чинним законодавством для них надаються необхідні економічні й організаційні повноваження.

Перспективи подальших досліджень

Перспектива подальших досліджень за цією тематикою полягає в обґрунтуванні комплексного механізму та розробленні пропозицій зі забезпечення можливостей територіальних громад у сфері управління інституціоналізацією інвестиційного розвитку за допомогою заходів економічної, податкової, організаційної політики. Зокрема, з використанням як інструмента регулювання єдиного податку на доходи підприємців, фіксованого сільськогосподарського податку, з податку на доходи фізичних осіб, акцизного, екологічного та інших податків. Передбачено також активне використання інструменту державного інвестування в якості гаранта та ініціатора приватних капіталовкладень, використання регіональних угод для організації співпраці з інвесторами, створення законодавчого обґрунтування та забезпечення ефективного функціонування ініціативних фондів розвитку територій, сформованих суб'єктами господарювання, які провадять діяльність на території громад.

1. Лайко О. І. Трансформаційні процеси в інвестиційній системі економіки України : [монографія] / О. І. Лайко. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2014. – 460 с. 2. *The Global Competitiveness Report*. – *World Economic Forum*, 2014. 3. Шульц С. Л., Максимчук М. В., Сторонянська І. 3. Еволюція парадигми районування та її модернізація в умовах реформування просторово-інституційної структури економіки України / С. Л. Шульц // *Регіональна економіка*. – 2010. – № 3. – С. 20–28. 4. Кравців В. С. Концептуальні засади реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні / В. С. Кравців, П. В. Жук // *Регіональна економіка*. – 2010. – № 4. – С. 7–16. 5. Іщук С. О. Інвестиційний процес і перспективи розвитку виробничої сфери у Західному регіоні України / С. О. Іщук // *Регіональна економіка*. – 2014. – № 3. – С. 217–227. 6. Буркинський Б. В. Соціальний капітал: сутність, джерела та структура, оцінка / Б. В. Буркинський, В. Ф. Горячук // *Економіка України*. – 2013. – № 1. – С. 67–81. 7. Лайко О. І. Інвестиційний потенціал регіону: ефективність використання та непродуктивний відтік капіталу / О. І. Лайко. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2009. – 433 с. 8. *Формування конкурентоспроможної економіки Приморських регіонів* : [монографія] / [за заг.

ред. В. М. Осипова]. – Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2011. – С. 167–198. 9. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/files/8cd09.docx> 10. Капітальні інвестиції за джерелами формування [Електронний ресурс]: Офіційні дані Державного комітету статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ibd/iokjf/iokjf_u10-13_bez.htm 11. Капітальні інвестиції за джерелами формування в Одеській області (2010–2015 рр.) [Електронний ресурс]: Офіційні дані Державного комітету статистики Одеської області. – Режим доступу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/invest/invest%2022.htm 12. Капітальні інвестиції за джерелами формування в Миколаївській області (2010–2015 рр.) [Електронний ресурс]: Офіційні дані Державного комітету статистики Миколаївської області. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/stat_2016/2/2_2/2_2_3/2_2_3_6/2_2_3_6_2015.zip 13. Капітальні інвестиції за джерелами формування в Херсонській області (2010–2015 рр.) [Електронний ресурс]: Офіційні дані Державного комітету статистики Херсонської області. – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1742-2-1-5-kapitalni-investitsiji/808-kapitalni-investicii-za-dzherelami-finansuvannja-4.html> 14. Закон України “Про спеціальну економічну зону Рені” [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1605-14> 15. Закон України “Про спеціальну економічну зону Порто-франко” [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1607-14> 16. Статистичний спецвипуск “Спеціальні економічні зони Одеської області” [Електронний ресурс]. – Державний комітет статистики Одеської області. – 2016. – Режим доступу: <http://od.ukrstat.gov.ua>